

Karl Marx

[Tézisek Feuerbachról¹]

1

Minden eddigi materializmusnak (Feuerbach materializmusát is bele-számítva) az a fő fogyatékosága, hogy a tárgyat, a valóságot, érzékiséget csak az *objektum vagy a* szemlélet* formájában fogja fel; nem pedig mint *érzéki-emberi** tevékenységet, gyakorlatot* nem szubjektívan. Ezért a *tevékeny* oldalt elvontan a materializmussal ellentétben az idealizmus — amely természetesen nem ismeri a valóságos, érzéki tevékenységet mint olyant — fejtette ki.*** Feuerbach érzéki — a gondolati objektumoktól valóban megkülönböztetett objektumokat akar: de magát az emberi tevékenységet nem fogja fel *tárgyi* tevékenységnek. Ennélfogva a „Wesen des Christentums”-ban csak az elméleti viszonyulást tekinti az igazán emberinek, míg a gyakorlatot csak piszkos-zsidó megjelenési formájában fogja fel és rögzíti. Ennélfogva nem érti meg a „forradalmi”, a „gyakorlati-kritikai” tevékenység jelentőségét.

2

Az a kérdés, hogy az emberi gondolkodást tárgyi igazság illeti-e meg — nem az elmélet kérdése, hanem *gyakorlati*^o kérdés. A gyakorlatban kell az embernek gondolkodása igazságát, vagyis valóságát és hatalmát, evilágiságát bebizonyítania. Az olyan gondolkodás valóságáról vagy nem-valóságáról folytatott vita, amely el van szigetelve^o a gyakorlattól — tisztára *skolasztikus*^{oo} kérdés.

* [Engelsnél:] vagy a

** [Engelsnél:] emberi érzéki

*** [Engelsnél:] Ezért történt, hogy a *tevékeny* oldalt, a materializmussal ellentétben, az idealizmus fejtette ki — de csak elvontan, mivel az idealizmus természetesen nem ismeri a valóságos, érzéki tevékenységet mint olyant.

^o [Engelsnél:] gyakorlati

^{oo} [Engelsnél:] elszigetelt magát

^{ooo} [Engelsnél:] skolasztikus

A körülmények megváltozásáról és a nevelésről szóló materialista tanítás megfélemedezik arról, hogy a körülményeket az emberek változtatják meg és a nevelőt magát is nevelni kell. Ennélfogva a társadalmat el kell különítenie két részre — melyek egyike fölötté áll.*

A körülmények változtatásának és az emberi tevékenységnek vagy** önmegváltoztatásnak** egybeesését csak mint *forradalmi*** gyakorlatot* lehet felfogni és racionálisan megérteni.

Feuerbach a vallási önelidegenülésnek, a világ egy vallási és egy világi világra° való megkettőződésének tényéből indul ki. Munkája abban áll, hogy a vallási világot feloldja világi alapzatában.°° De hogy°°° a világi alapzat elválik önmagától és magának a fellegekben önálló birodalmat rögzít meg+, az csak++ abból magyarázható, hogy ez a világi alapzat meghasonlott önmagával és ellentmond önmagának. Ezt a világi alapzatot kell tehát magamagában mind ellentmondásában megérteni, mind pedig gyakorlatilag forradalmasítani.+++ Tehát miután pl.× felfedeztük, hogy a földi család a szent család titka, mármost az előbbit magát kell elméletileg és gyakorlatilag megsemmisítenünk××.

* [Engelsnél:] Az a materialista tanítás, hogy az emberek a körülményeknek és a nevelésnek termékei, megváltozott emberek tehát más körülményeknek és változott nevelésnek termékei, megfélemedezik arról, hogy a körülményeket éppen az emberek változtatják meg, és hogy a nevelőt magát is nevelni kell. Ennélfogva szükségszerűen oda jut, hogy a társadalmat elkülöníti két részre, melyek egyike fölötté áll a társadalomnak (pl. Robert Owennál).

** [Engelsnél *kimaradt.*]

*** [Engelsnél:] forradalmasító [umwälzend]

° [Engelsnél:] egy vallási, elképzelt és egy valóságos világra

°° [Engelsnél *betoldva:*] Szem elől téveszti, hogy ennek a munkának az elvégzése után a földolog még hátra van.

°°° [Engelsnél:] Ama tény ugyanis, hogy

+ [Engelsnél:] magát a fellegekben, önálló birodalomként, rögzíti meg

++ [Engelsnél:] éppenséggel csak

+++ [Engelsnél:] Ezt a világi alapzatot kell tehát először ellentmondásában megérteni és azután az ellentmondás kiküszöbölésével gyakorlatilag forradalmasítani.

× [Engelsnél:] pl., miután

×× [Engelsnél:] elméletileg bírálunk és gyakorlatilag forradalmasítanunk

5

Feuerbach, nem érve be az *elvont gondolkodással*, a *szemléletet* akarja*; de az érzékiséget nem mint *gyakorlati*** emberi-érzéki tevékenységet fogja fel.

6

Feuerbach a vallási lényeket feloldja az *emberi* lényekben. De az emberi lények nem valami az egyes egyénben benne lakozó elvontság. Az emberi lények a maga valóságában a társadalmi viszonyok összessége.

Feuerbach, aki ennek a valóságos lényeknek a kritikájába nem bocsátkozik, ennél fogva kénytelen:

1. elvonatkoztatni a történelmi lefolyástól, a vallásos lelkületet magáértvalóan megrögzíteni és egy elvont — *elszigetelt* — emberi egyént előfeltételezni;

2. a lények ezért*** csak mint „emberi nem”, mint belső, néma, a sok egyént *természetileg*° összekapcsoló általánosság fogható fel.

7

Feuerbach ezért nem látja, hogy a „vallásos lelkület” maga is társadalmi termék^{oo}, és hogy az elvont egyén, melyet elemez, egy^{ooo} meghatározott társadalmi formához tartozik.

8

Minden⁺ társadalmi élet lényegileg *gyakorlati*. Mindazok a misztériumok, amelyek az elméletet miszticizmusra indítják⁺⁺, az emberi gyakorlatban és e gyakorlat megértésében találják racionális megoldásukat.

* [Engelsnél:] az *érzéki szemléletre* apellál

** [Engelsnél:] *gyakorlati*

*** [Engelsnél:] ezért az emberi lények nála

° [Engelsnél:] *pusztán természetileg*

oo [Engelsnél:] *társadalmi termék*

ooo [Engelsnél:] a valóságban egy

+ [Engelsnél:] A

++ [Engelsnél:] *csábítják*

A legtöbb, amihez a szemlélődő materializmus eljut,* vagyis az a materializmus, amely az érzékiséget nem gyakorlati tevékenységnek érti meg, az egyes egyének és a polgári társadalom szemlélete.**

A régi materializmus álláspontja a polgári*** társadalom; az újnak az álláspontja az emberi° társadalom vagy a társadalmi°° emberiség.

A filozófusok a világot csak különbözőképpen értelmezték; a°°° feladat az, hogy megváltoztassuk.

[Thesen über Feuerbach]

A megírás ideje: 1845 tavasza

Az első megjelenés helye: „Marx-Engels-Archiv”,
I. köt., Frankfurt [1926] (Az Engels-féle változat:
Engels „Ludwig Feuerbach”-jának 1888-as
kiadásához mellékelve)

Eredeti nyelve: német

* [Engelsnél:] amire a szemlélődő materializmus viszi

** [Engelsnél:] szemlélete a „polgári társadalomban”

*** [Engelsnél:] „polgári”

° [Engelsnél:] emberi

°° [Engelsnél:] társadalmiasult

°°° [Engelsnél:] de a

Erkenntnis : nicht nur = 9. in 1800
auf. aber d. wichtige neue = 1800
Zur gleichen Zeit = 1800 = 1800
in der in der Zeit = 1800 = 1800
Abbildung = 1800 = 1800

Erkenntnis in der Zeit = 1800 = 1800
hat nicht mehr. = 1800 = 1800
d. in der Zeit = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800

Das was hier ist = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800

Erkenntnis = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800
= 1800 = 1800 = 1800 = 1800

8)

1. Beschreiben Sie die ...
 alle ...
 in ...
 ...
 2. ...

9)

Die ...
 ...
 ...
 ...
 ...

10)

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...

11)

1. ...
 ...
 ...